

9. maja so proti jutru odšli zadnji Nemci iz doline. Belogardisti so iskali vozove in vprežno živino, da bi odšli, le za smer niso vedeli, kam. Bili so povsem zmedeni in poparjeni. Videli so, da so jih Nemci pustili na cedilu in da je njihova poguba neizbežna. Za Vlahovci so se končno tudi oni podali preko Škofje Loke v negotovost.

Nastopila je svoboda, po kateri smo vsi hrepeneli. Ljudje so jo občutili kot da so prerojeni, kajti strašno breme se jim je odvalilo s tilnika. Sonce svobode je zopet zasijalo, ko so prišli naši fantje iz gozdov z nageljni na prsih in z veselimi partizanskimi popevkami skozi vas. Slavje so motili le nešteti grobovi naših najboljših sinov, ki so dali od sebe največ — svoja življenja za osvoboditev domovine.

Pavle Mrak

PARTIZANSKE TISKARNE NA OBMOČJU GABRKA

Nad vasjo Log je ustanovil prvo tiskarno* tov. Don. Imenovala se je »Julija«. Bunker zanjo so pričeli graditi partizani februarja 1944. Skopali so ga v zemljo in pokrili s pločevino, na kateri je bila nasuta zemlja. Okrog bunkerja je bilo zasajeno grmičevje, prav tako tudi na strehi. Bunker je bil dokaj prostoren, notranje stene so bile iz desk in pokrite s papirjem. Bunker je imel vhod in izhod, kar je bilo prav pripravno v primeru napada. Ob vrhu vrat so bile v višini 60 cm zasajene smreke. Ves bunker je bil tako zamaskiran, da so ga ponoči tovariši težko našli, čeprav so v njem delali. Vodo so črpali v bližnjem potoku. Svetlobe ni bilo, zato so stalno uporabljali svetilke na karbid. Bunker je bil oddaljen 100 metrov od vsake gozdne poti in postavljen na robu pašnika, od koder je bil dober razgled na glavne poti, ki vodijo v vas Log in v vse bližnje gozdove. Le v nujnih primerih je bila 200 m od bunkerja postavljena izvidnica, levo proti Brodem, od koder je bil dober pregled od postojanke v šoli v Gabrku, na glavno cesto in na vaške poti. Stalne straže ni bilo. Obveščevalci so bili v prvi hiši pod gozdom v Močilah in so javljali najmanjše premikanje sovražnika. Kurirska zveza se je vršila pozno zvečer ali zgodaj zjutraj. Hrano v bunker so prinašali samo ponoči. Kruh so dobivali pri Hriberniku pa tudi v Močilah v vasi Logu. Vso drugo hrano so prinašali v nahrbtnikih iz postojanke gospodarske komisije v Javorjih.

Razni tehnični material smo dobivali iz Goričan pri Medvodah. Prinašala ga je partizanska vojska, in to samo tujci, ki so ga v temnih nočeh odlagali 2 do 3 km daleč od bunkerja, ker zanj ni vedela ne vojska ne civili. Pozneje, ko so zvedeli zanj najbolj zanesljivi ljudje, so bili informirani, da je to bolnica. Ko smo bunker zapustili, čeprav nismo bili napadeni, smo pustili v njem nekaj sanitarnega materiala, da bi za primer, če bi ga sovražnik odkril, mislil, da je tu res bila bolnica.

V to tiskarno so se vselili 17. marca 1944. Stroj je bil dobljen iz tiskarne »Kolektor« v Stražišču pri Kranju. Pripeljal ga je prevoznik Furlan iz Gorenje vasi in ga pomotoma dostavil v Poljane. Iz Poljan so ga peljali v Hribernikov kozolec v Logu, kjer je bil pokrit s steljo. Bil je spravljen v močnem zaboju, da noben prevoznik ni vedel, kaj vozi. Stroj je tehtal okoli 500 kg. V nočnih urah so ga partizani razmontirali in posamezne dele znosili, večje pa zvozili z ročnim vozičkom v bunker. Tu so ga predelali na ročni pogon. Ko je bil stroj prepeljan v bunker, je po treh dneh že obratoval. Z njim so izdelali 550 kosov tiskovin v eni uri. Tiskali so propagandni material, lepake in brošure v slovenskem in nemškem jeziku in vsa važnejša poročila o poteku vojne. Pri stroju so morale redno delati tri osebe, in sicer črkostavec, strojnik in poganjač stroja. Ker je bilo to delo naporno, so tiskali v dveh izmenah. Ves propagandni material se je tiskal po nalogu oblastnega komiteja za Gorenjsko. Pošta za tiskarno je bila naslovljena na razne kurirske postaje.

Tiskarna je obratovala do sredine julija 1944. Medtem ko je tiskarna obratovala še v tem bunkerju, so gradili že novega nad vasjo Brode. Zastoj je trajal samo nekaj dni, ko so prenašali in montirali stroj. Bunker je bil malo večji in prav tako zamaskiran. Delo je potekalo kot v prejšnjem.

* Prispevek objavljamo kot dopolnitev srednjega članka Nika Kavčiča.

Konec avgusta so tiskarno napadli belogardisti iz Škofje Loke. Dopoldne so bili v bunkerju obveščeni, da so v naseljih nad njim belogardisti. Ob devetih dopoldne se je pojavil pred bunkerjem sovražnikov policijski pes, katerega je straža takoj opazila. Takoj je bila straža postavljena še na drugi strani bunkerja, izvidnica pa je odšla na vrh hriba. Popoldne je bil izveden napad na bunker. Še pred napadom so se partizani iz njega umaknili in nudili napadalcem odpor nekako 400 m vstran od bunkerja. Pri napadu ni bil na strani partizanov nihče ranjen. Ko je sovražnik bunker našel, ga je takoj miniral in tako je bil uničen tiskarski stroj, ves material pa sežgan. Takrat so imeli v bunkerju v delu 1500 izvodov pesmi Mateja Bora.

Po uničenju tiskarne »Julije« so se preselili v Ločnico v Beli potok, kjer so dobili nov tiskarski stroj in napravili nov bunker. Ta tiskarna se je imenovala »Trilof«. Takoj nato pa je bila ustanovljena še »Donas« tiskarna. Meseca septembra 1944 so partizani preselili tiskarno »Trilof« iz Ločnice v Davčo, kjer je obratovala do osvoboditve. Pri selitvi tiskarne iz Ločnice v Davčo je ob prehodu čez cesto pod Volbenkom padlo 7 borcev. Meseca decembra 1944 pa je tiskarna »Trilof« v Davči ob stoletnici Prešernove Zdravljice že natisnila 1500 numeriranih izvodov Prešernove Zdravljice.

Pavle Mrak

PRISPEVEK H KRONIKI NOB V ZELEZNIKIH

Občina Zelezniki praznuje svoj občinski praznik 10. januarja v spomin na legendarno borbo za Dražgoše. Srdita borba Cankarjevega bataljona s tehnično in številčno nadmočnim nemškim okupatorjem v januarskih dneh 1942 je brez dvoma edinstveni podvig naših partizanov v NOB. Na isti dan 1. 1945 pa so tudi množično odhajali borci v partizane iz samih Zeleznikov. Med NOB so predstavljali Zelezniki eno izmed najčvrstejših trdnjav partizanskega gibanja in so dali vrsto pogumnih borcev in odličnih komandantov. Nič manj kot 340 žrtev je dala občina, sami Zelezniki pa 53.

Pričujoči sestavek je prispevek k sistematičnemu zbiranju in zborničnemu publiciranju materiala iz NOB iz Selške doline, kar bo brez dvoma treba neprestano dopolnjevati in razširjati s sodelovanjem vseh, ki so v teh predelih partizani, k čemur jih tudi po tej poti vabimo. Podatke je dal Janko Lotrič, roj. 1921, doma iz Zeleznikov št. 100, potrdili pa so jih Franc Biček, oficir JLA, Jože Ferjančič iz Zeleznikov, Mirko Ambrožič iz Češnjice in Janko Kralj iz Škofje Loke.

Že tretji dan po kapitulaciji Jugoslavije, tik pred vkorakanjem Italijanov, je tov. Lotrič skupno z Radom Benedikom iz Zeleznikov uničil (izlil) 70 sodov bencina in nad 30 sodov avtomobilskega olja takratne jugoslovanske vojaške formacije, ki se je umaknila že pred kapitulacijo. Takoj nato je skupina bratov Lotričev, Janka in Franca — ki je padel v NOB 1945 — in Janka Kralja zbirala orožje, ki ga je odvrгла stara jugoslovanska vojska po raznih grmih in vodah. Ko so se Italijani umaknili in so dolino zasedli Nemci, so sledujoči postopali glede orožja precej strožje. Kljub temu pa omenjeni zbiralci niso oddali 17 pušk in 1 zbrojevke, kar so hranili na podstrešju cerkve v Zeleznikih. Nato sta oba Lotriča izpred poslopja, kjer je bila nemška straža, vzela 7 zabojev bomb, v katerih je bilo 140 komadov. Te so shranjevali na pokopališču. Vsi trije so nato zbrali še več tisoč nabojev za puške, ki so jih hranili v gozdu nad Zelezniki.

Skupini so se kmalu pridružili tovariši Miro Klopčič, Marijan Smid, Danilo Klopčič in Jože Kristan. Tovariša Klopčič in Kristan sta padla že v letu 1945 zaradi izdaje.

Takoj po kapitulaciji Jugoslavije so se nekateri izmed magazinov založili s hrano. To pa se ni zdelo prav tov. Valentinu Pavšiču, ki je hotel hrano porazdeliti na enake dele med prebivalstvo in je grozil s puško. Zato je moral na prisilno delo na Koroško, od koder pa je pobegnil julija 1941 in se pojavil kot partizan v domačih gozdovih. Že meseca julija je tudi tov. Janko Lotrič stopil v stik s Pavšičem in tako s še tremi tovariši neznanih imen tvoril prvo partizansko grupo na teritoriju Zelezniki—Jelovica. Vsak dan je hodil na vezo, kjer mu je Pavšič dajal navodila.